

Demokrat Partinin İzmir Teşkilatlanması ve Deniz Gazinosu Olayı'nın Türk Siyasal Hayatına Etkileri

Recep ÇELİK¹

Öz

Makale Türü
Araştırma Makalesi
Başvuru Tarihi
28.04.2026
Kabul Tarihi
08.06.2026
DOI
10.51969/klusbmyo.1939587
Erişim ve Lisans

Demokrat Partinin (DP) İzmir'deki teşkilatlanma süreci ile 1947 yılında meydana gelen Deniz Gazinosu Olayı, Türkiye'nin çok partili hayata geçiş sürecinde siyasal meşruiyet sistemi açısından önem arz etmektedir. Araştırmanın temel sorusu, söz konusu olayların DP'nin siyasal meşruiyetini nasıl inşa ettiği ve iktidara giden süreci nasıl etkilediğidir. Türk siyasi tarihi, tek partili dönemden çok partili hayata geçiş sürecine kadar birçok siyasal denemeye sahne olmuştur. Mustafa Kemal Atatürk döneminde de çok partili hayata geçiş yönünde çeşitli girişimler yapılmışsa da istenilen sonuç elde edilememiştir. İsmet İnönü döneminde ise muhalefet arayışları yeniden hız kazanmış ve bu süreçte atılan somut adımlar ilk defa kalıcı sonuçlar vermiştir. Nitekim Demokrat Parti (DP) bu dönemde Türk siyasi tarihine girmiştir. DP, ilerleyen yıllarda iktidara gelerek Türkiye'nin demokratikleşme sürecine yön verecektir. Çalışma, Demokrat Partinin kuruluş süreci ve İzmir Ocak Teşkilatlanmalarını ele alarak, partinin iktidara gelişinde önemli bir dönüm noktası olarak değerlendirilen Deniz Gazinosu Olayının Türk siyasi hayatına etkilerini tespit etmeyi amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Demokrat Parti, Siyasal Meşruiyet, Muhalefet, Deniz Gazinosu, Çok Partili Sistem

Atıf: Çelik, R. (2026). Demokrat Partinin İzmir teşkilatlanması ve Deniz Gazinosu Olayı'nın Türk siyasal hayatına etkileri. *Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 7(1), 66-84. <https://doi.org/10.51969/klusbmyo.1939587>

Bilgilendirme: Bu çalışma "Araştırma ve Yayın Etiği" değerlerine uygun olarak hazırlanmıştır. Çalışmanın tüm sorumluluğu yazar(lar)a aittir. Çalışmaya ait araştırma ve yayın etiği beyanlarına son sayfada yer verilmiştir.

¹ Dr., Herhangi bir kuruma bağlı değildir, reyting.35@gmail.com, ORCID: 0000-0001-6532-1911

The Organisation Of The Democratic Party In İzmir And The Impact Of The Deniz Gazinosu Incident On Turkish Political Life

Recep ÇELİK²

Abstract

The Democratic Party's (DP) organisational process in İzmir and the Deniz Gazinosu Incident of 1947 are significant in terms of the system of political legitimacy during Turkey's transition to a multi-party system. The central question of this study is how these events helped to establish the DP's political legitimacy and how they influenced the process leading to its rise to power. Turkish political history has witnessed numerous political experiments, from the single-party era to the transition to a multi-party system. Although various initiatives were undertaken during the era of Mustafa Kemal Atatürk to move towards a multi-party system, the desired outcome was not achieved. During the era of İsmet İnönü, however, the search for an opposition gained new momentum, and the concrete steps taken during this process yielded lasting results for the first time. Indeed, the Democratic Party (DP) entered Turkish political history under this name. The DP would come to power in the years that followed, steering Turkey's democratisation process. This study, by examining the Democratic Party's founding process and the İzmir January Organisation, aims to identify the effects of the Deniz Gazinosu Incident-regarded as a significant turning point in the party's rise to power on Turkish political life.

Article Type

Research Article

Application Date

28.04.2026

Acceptance Date

08.06.2026

DOI

10.51969/klusbmyo.1939587

Access and License

Keywords: The Democratic Party, Political Legitimacy, Opposition, Deniz Gazinosu, Multi-party System

Citation: Çelik, R. (2026). The organisation of the Democratic Party in İzmir and the impact of the Deniz Gazinosu Incident on Turkish political life. *Kırklareli University Journal of Social Sciences Vocational School*, 7(1), 66-84. <https://doi.org/10.51969/klusbmyo.1939587>

Statement: This study was prepared in accordance with the values of "Research and Publication Ethics". All responsibility for the study belongs to the author(s). The statements of research and publication ethics of the study are given on the last page.

² Ph.D., The author has no institutional affiliation, reyting.35@gmail.com, ORCID: 0000-0001-6532-1911

Giriş

Tek partili sistem, muhalefetin olmadığı ve iktidarın tek merkezden idare edildiği yönetim biçimidir. Bu sistem Cumhuriyet rejimi prensipleriyle çalışmaktaydı. Ancak demokratikleşme ve hukuk devleti ilkeleri açısından çok partili bir muhalefetin oluşması elzemdi. Bu noktada Türkiye Cumhuriyeti 17 Kasım 1923 tarihinde çok partili sisteme geçme yönündeki ilk teşebbüslerini Kazım Karabekir, Rauf Orbay, Ali Fuat Cebesoy, Refet Bele ve Adnan Adıvar'ın öncülüğünde kurulan Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası ile gerçekleştirmiştir ve böylece Cumhuriyet Dönemi'nin ilk çok partili deneyimi yaşanmıştır. Ancak yeni kurulan parti, irticai faaliyetlere karıştığı gerekçesi ile 1925 yılında kapatılmıştır. Bundan sonra çok partili sisteme geçmeye dönük bir diğer önemli teşebbüs ise 1930 yılında gerçekleşmiştir. 12 Ağustos 1930 tarihinde Ali Fethi Okyar önderliğinde Serbest Cumhuriyet Fırkası kurulmuş ne var ki o da muhalefet yapma olanağı bulamadan kısa süre içerisinde kapatılmıştır. SCF'nin kapatılmasında İzmir olayları ön plana çıkmış, yeni kurulan rejimin henüz çok partili sisteme hazır olmadığı kanaatine varılmıştır. Nitekim Türkiye Cumhuriyeti; 1938 yılına kadar Mustafa Kemal Atatürk, 1938'den 1946 seçimlerine kadar İsmet İnönü liderliğinde tek parti rejimini sürdürmüştür (Şahin ve Tunç, 2015, s. 35).

İsmet İnönü Dönemi'nde de sıklıkla dile getirilen muhalif bir parti kurulması düşüncesi, rejimin muhalefete duyduğu ihtiyacı gözler önüne sermekteydi. Atatürk döneminin son başbakanı Celal Bayar bu noktada inisiyatif alarak ilk ciddi muhalif duruşu sergilemiş; zira ekonomi ve üretim noktasındaki zafiyetler meclis içinde rahatsızlıklara neden olmaya başlamıştı. Bir diğer muhalif duruş Recep Peker'den gelmişti. 1945 yılı bütçe tasarısı TBMM'de görüşülürken başta Recep Peker olmak üzere, Celal Bayar, Hikmet Bayur, Adnan Menderes, Fuat Köprülü, Refik Koraltan ve Emin Sazak; tasarıya olumsuz oy vermişlerdi. Mecliste yavaş yavaş beliren bu yeni muhalefet, somut olarak ilk kez 1945 yılında Meclis'e getirilen 'Çiftçi Topraklandırma Kanunu'na karşı yürütülen muhalif duruşla gün yüzüne çıkacaktır. Yasa çerçevesinde 5000 dönüm ve üzeri arazisi bulunanlar, topraklarının bir kısmından feragat edecekti. Bu hususta gerekirse devlet, teşvik ve üretimin sürekliliği açısından 20 yıla yayılmış bir kredi sistemini dahi tasarlamıştı. Ancak bu durum sanıldığı kadar basit olmayıp büyük toprak sahipleri için sorun teşkil etmekteydi. Bu noktada Adnan Menderes, bu yasanın devlet tekâmüllerinden uzak ve hukuki mesnetten yoksun olduğunu yüksek sesle dile getirmişti. Mecliste gündeme gelen Topraklandırma Kanunu sonrasında meydana gelen gelişmeler, yeni bir partinin kurulacağı sinyallerini vermekteydi. Nitekim bu noktada Celal Bayar, Refik Koraltan, Mehmet Fuat Köprülü ve Adnan Menderes'in de içinde bulunduğu ve tarihe dörtlü takrir olarak nakşedilen önerge meclise sunulmuştu. Bu önerge, siyasi tekamüllere aykırı olmadan iktidarı eleştirerek çok partili sisteme geçilmesi noktasında atılan en somut adım olarak tarihte yerini almıştı (Babaoğlu, 2017, ss. 378-381).

TBMM'de yaşanan bu gelişmelerin ardından süreç parti içi disiplin mekanizmalarına taşınmış; CHP yönetiminin sert eleştirilerine hedef olan muhaliflerin durumu, partinin yetkili kurullarında tartışılmaya başlanmıştır. CHP Yüksek Haysiyet Divanı'nın 21 Eylül 1945 tarihli toplantısı, Adnan Menderes ve Mehmet Fuat Köprülü'nün partiden ihraç edilmeleriyle sonuçlanması bakımından büyük önem arz etmektedir. Parti tüzük ve teamüllerine aykırı hareket etmekle suçlanan bu isimlerin tasfiyesiyle birlikte, Türk siyasi hayatında yeni bir partinin kuruluşunun yolu da açılmış olacaktır. Nitekim dörtlü takirciler- Celal Bayar, Adnan Menderes, Refik Koraltan ve Fuat Köprülü- yeni bir parti kurmayı planlamış; Anayasa'ya aykırı davranış sergileyen tüm sistemleri derdest edip anayasal nizamın sağlanacağı parolasıyla yola çıkmışlardır. Yeni oluşum, tek dereceli seçim sistemini savunur bir hareketle 2 Aralık'ta resmî girişimlere başlamış; bu kararlarını Ankara'ya resmen bildirmişlerdir. İsim noktasında çeşitli spekülâtif fikirler olsa da yeni parti, düstur edildiği demokrasi ilkesine binaen adını Demokrat Parti

olarak ilan etmiş; 9 Aralık'ta bu ismi resmileştirmiştir. Bu siyasi parti, 7 Ocak 1946 tarihinde parti tüzüğünü hükümete sunarak resmen kurulmuştur (Yalman, 1971, s. 47; Ahmad ve Ahmad, 1976, s. 16).

Demokrat Parti, kuruluşundan sonra 1946 seçimleri için parti programı ve ilkeleri doğrultusunda 85 maddelik bir bildiri yayımlamıştır. Bu maddeler Demokrat Partinin düstur edindiği ilkeler olup; anayasal nizamaya uygun bir şekilde tevdi edilmiştir. Maddeler, genel çerçevede 1'den 24. maddeye kadar genel prensipleri içerirken; bireysel hak ve hürriyetlere verilen önemi, demokrasi esaslı ilkelere bağlı bir Cumhuriyet rejimi içinde şekillenmesini, sınıf ayrımcılığını reddeden, laikliği ve sosyal dayanışmayı önceleyen ve ideolojik yapısını bu doğrultuda tamamlayan bir örgüt olduğunu ihtiva etmektedir. 25 ve 32. maddelerin kapsamı ise adalet temalı maddeler olarak nitelendirilebilir. Bu maddeler ise genel çerçevede milli irade, adalet ve yargıda bağımsızlık, vatandaşın adalet organlarına erişimini kolaylaştırması prensibine dayanmaktadır. 33 ve 41. maddeler, Millî Eğitim işlerine ilişkin olup eğitim sisteminde bilgi ağırlığının yanı sıra millî ve ahlâkî değerlerin bütünüyle yer alması gerektiğine dair hükümler içermektedir. Ayrıca yine 33 ve 41. maddeler özelinde ilköğretimin zorunlu hale getirilmesi, üniversitelerin geliştirilmesi ve doğu vilayetlerinde kültür merkezlerinin oluşturulması öngörülmüştür. Eğitim, kalkınmada birincil öncelik olarak DP'nin programında yer almıştır. 42 ve 50. Maddeler, sanayi işleri kapsamında ele alınmıştır. Bu noktada özel teşebbüsün önemi vurgulanmış, devletin ise düzenleyici bir rol üstleneceği beyan edilmiştir. 51 ve 53. maddeler, ticarî işler noktasında bilgiler barındırmaktadır. Bu maddelere göre, devletin ticarî hayata müdahalesinin asgari düzeyde tutulduğu serbest piyasa ekonomik modeli esas alınmıştır. Devletin ve hükümetin görevinin; tekelleşmenin önüne geçmek, ekonomik istikrarı sağlamak, üretim maliyetlerini düşürmek ve dış ticareti kolaylaştırmak olduğu vurgulanmıştır. 54 ve 65. Maddeler tarım çerçevesinde ele alınmıştır. Bu maddelerde kısaca, ziraatın millî gelirin anahtarı olduğu beyan edilmiştir. Bu noktada tohum, makine ve kredi gibi kolaylıkların çiftçiye sunulması, verimin artırılması gibi konular belirtilmiştir. 66 ve 70. maddeler orman işleri ile ilgilidir. Bu maddelere göre, ormanların korunması bir düstur olarak kabul edilmiştir. Köylünün yakacak temini için ucuz kereste sağlanması, tahribatın önüne geçme ilkesine bağlı olarak benimsenmiştir. 71 ve 76. maddeler, maliye işleriyle ilgili olup tasarruf tedbirleri ilkesi benimsenmiş; vergi ilkesinin adalet ilkesiyle paralellik içermesi gerektiğine temas edilmiştir. 77 ve 84. maddeler bayındırlık, ulaştırma maksadıyla tüzükte yer almıştır. (CBA, Muamelat Genel Müdürlüğü, 1947) kara, demir ve hava yolları birbirini tamamlayıcı özellikler barındırmaktadır. Program genelinde, ekonomik kalkınmanın ön şartı olarak tanımlanmıştır. 85. son madde ise sağlık işleri çerçevesinde tertip edilmiştir. Sağlık hizmetleri, nüfusun üretim gücüyle doğrudan ilişkili görülmüştür. Sıtma başta olmak üzere bulaşıcı hastalıklarla mücadele için bütçeden yeterli pay ayrılması, sağlık altyapısının güçlendirilmesi ve ilgili bakanlıklarla iş birliği yapılması istenmiştir (Millî Kütüphane Başkanlığı, *Demokrat Parti tüzük ve programı: 1946 yılı seçim beyannamesi*. 1946, 208-563).

Demokrat Parti, Türk siyasi hayatına kapsamlı bir stratejiyle dahil olmayı planlamış ve bu doğrultudaki hazırlıklarını parti programında açıkça ortaya koymuştur. Söz konusu program aracılığıyla tabana temas edilmesi, partinin yükseliş sürecindeki en stratejik hamlelerden birini oluşturmuştur. Halkın ihtiyaçlarını doğru analiz eden Demokrat Parti, taban destekli bu tümevarımcı yaklaşımın faydalarını iktidara giden yolda fazlasıyla görmüştür (Saygılı, 2022, s. 838).

1. Demokrat Parti İzmir Örgütlenmesi

Demokrat Parti'nin teşkilat yapısının; il, ilçe ve bucak örgütlerinden oluştuğu tüzüğünde belirtilmiştir. İzmir'in Türkiye Cumhuriyeti'nin en büyük 3. şehri olması, Demokrat Partinin İzmir'e ehemmiyet vermesinde etkili olmuştur. Nitekim partinin kurucu üyelerinden Adnan Menderes'in Aydın Milletvekili ve Egeli olması, bölgenin önemini artırmıştır. İzmir'in geniş sosyo-ekonomik yapısı, liman hinterlandı,

DP'lilerin bölgeye yönelmesinde belirleyici faktör olmuştur. Demokrat Partinin Ankara ve İstanbul'dan sonra İzmir'de örgütlenmesi, yukarıda sayılan gerekçelerin bir tezahürü olarak ortaya çıkmıştır. Ancak örgütlenmeye Ankara'dan başlanma gerekçesi ise siyasetin merkezi olmasından kaynaklanmaktadır (Eroğlu, 1990, s. 12; Cumhuriyet Gazetesi, 22 Ocak, 1946, s. 3; Anadolu Gazetesi, 15 Şubat 1946, ss. 1-2; Yeni Asır, 15 Şubat 1946, s. 1).

Demokrat Parti kurulduktan sonra siyasi çevrelerde hareketlilikler yaşanmış ve mevcut yönetimden memnun olmayan CHP mensupları, yeni kurulan parti etrafında yer almak için partilerinden istifa etmiştir. İstifalar sonrasında DP'nin İzmir örgütlenmesini devralacak Ekrem Hayri Üstündağ, mevcut partisi olan CHP'ye bir tezkere yollayarak partiden ayrıldığını, istifa ettiğini bildirir. Sonra basım ve yayım organlarında bu istifa sonrası Üstündağ'ın DP örgütlenmesinde yer alacağı noktasında haberler hızla yayılır (Yeni Asır, 1946, s. 1; Cumhuriyet, 1946, s. 3). İzmir teşkilatlanmasında birçok ismin adı basında yer almıştır. Bu noktada çeşitli spekülasyon haberler yapılmasına karşın en kuvvetli adayın Ekrem Hayri Üstündağ'ın olduğu Celal Bayar'ın ziyareti ile tescillenmiştir. Nitekim Üstündağ'ın siyasi hayatı göz önüne alındığında İzmir teşkilatının kurucusu olma potansiyeli yadsınamaz bir gerçektir. Nitekim 12 Şubat 1946 tarihinde nihai karar kesinleşir ve İzmir Müteşebbis Başkanı Ekrem Hayri Üstündağ olur. Üstündağ'ın heyetinde ise Tüccar Mustafa Nazlı, Tüccar Haydar Dünder, Ticaret Bankası Müdürü Hayri Gönen, Yüksek Mühendis Harun İlmen yer almıştır. İzmir teşkilatı atılan bu somut adımlar neticesinde il teşkilatının oluşturulması için vilayete bildiri zorunlu kılınmıştır. Üstündağ ve İzmir İl Teşkilat Heyeti, 14 Şubat 1946 tarihinde İzmir Valisi Şefik Soyer'i ziyaret etmiş ve beyannameyi valiliğe tebliğ etmiştir. Nitekim DP İl Örgütü, 1. Kordonda bulunan binası ile resmen faaliyete geçmiştir (Şenel, 2018, ss. 28-30).

İzmir'in bu denli önemli bir konumda bulunması, yalnızca Türkiye Cumhuriyeti'nin üçüncü büyük şehri olmasından kaynaklı değil, aynı zamanda stratejik açıdan sunduğu imkânlardan da kaynaklanmaktadır. Bu durumu erken dönemde fark eden Demokrat Partililer, İzmir'deki örgütlenmeye ayrı bir önem vermiştir. Nitekim partinin üçüncü ayağının İzmir olması bu nedenlerden kaynaklanmaktadır. Burada yürütülen çalışmalar, Demokratların planlı hareket ederek iktidara giden yolda sağlam adımlar atmasına önemli katkı sağlamıştır. Genel olarak bakıldığında Demokratların benimsediği siyasal anlayışın tabana dayandığı açıkça fark edilmektedir. Parti, bu anlayışı sadece söylemde bırakmamış, eylemsel olarak Ocak ve Bucak teşkilatlanmaları vasıtasıyla sahaya da yansıtmıştır. Bu teşkilatlanmalar, hem halkla doğrudan temas kurulmasını sağlamış hem de partinin kısa sürede geniş kitlelere ulaşmasına imkân tanımıştır. Tabandan tavana doğru işleyen bu yapı, klasik yukarıdan aşağıya örgütlenme modellerinden tamamen farklı bir görünüm sergilemektedir. Bu yönüyle değerlendirildiğinde, ocak ve bucak teşkilatlanmaları yalnızca Demokrat Parti'nin iktidar sürecinde değil, Türk siyasal hayatı genelinde de dikkat çekici bir model oluşturmuştur (CBA, Muamelat Genel Müdürlüğü, 1947).

1.1. Demokrat Parti İzmir Ocak-Bucak Teşkilatlanması

Türk siyasi tarihinin önemli kuruluşlarından olan ocak-bucak teşkilatlanmaları aynı zamanda Demokrat Partinin de ana omurgasını oluşturmaktaydı. Ocak-bucak kurulları, 4 yahut 7 kişiden oluşmaktaydı. Bu kuruluşlar, belirli bir hiyerarşide tümevarım metoduna sahipti. Ocaklar bucaklara, bucaklar ilçelere, ilçeler illere ve son olarak genel merkeze bağlı bir yapıya sahiptiler. Bu kuruluşlar köy, mahalle gibi noktaların nabzını tutar ve sosyo-ekonomik analizler yaparak halkın ihtiyaçlarını genel merkeze bildirirdi. Nitekim Demokrat Partinin sahadaki gözü kulağı olan bu teşkilatlar, 27 Mayıs Darbesi sonrasında derdest edilmiş; bu teşkilatların faaliyetlerine son verilmişti (Çolak, 2011, s. 99).

Ocak-bucak teşkilatlanmalarının bir başka örneği İzmir'de de faaliyete geçirilmiştir. Nitekim İzmir gibi önem derecesi potansiyeli yüksek bir şehirde örgütlenilmemesi beklenemezdi. Bu maksatla 40 Ocak

teşkilatı kurulmuştu. Bu teşkilatlar, merkez ilçeye bağlı idi. Bu ocaklar, Mart 1946'da kurulmaya başlanmış; Temmuz 1946'ya kadar kuruluşları devam etmiştir. Ocaklar kronolojik sırayla Güzelyalı Ocağı, Çimentepe Ocağı, Altıntaş Ocağı, Dibekbaşı Ocağı, Kadriye Ocağı, Orhaniye Ocağı,, Dolaplıkuyu Ocağı, Tepecik-Güney Ocağı, Umurbey Ocağı, Aziziye-İmariye Ocağı, Bostanlı İstasyon Ocağı, Tuzcu Mescit Ocağı, Kahramanlar Ocağı, Altay Ocağı, Balıkuyu Ocağı, I. Karantina Ocağı, Büyük Çiğli Ocağı, Yalılar Ocağı, Dikilitaş Ocağı, Kahraman Mescit Ocağı, Iskele Ocağı, Örnekköy Ocağı, Alaybey Ocağı, Bayraklı Ocağı, Asansör Ocağı, Umurbey Ocağı-2, Karantina Ocağı-2, Basmane Ocağı, Mirali Ocağı, Namık Kemal Ocağı, Güzelyurt Ocağı, Pazaryeri Ocağı, Işıklar Ocağı, Bahriye Ocağı, Selimiye Ocağı, Karabağlar Ocağı, Çakabey Ocağı, Kuruçay Ocağı, Tahtalı Ocağı, Kızılçullu Ocağı şeklinde sıralanmaktadır (İzmir Gazetesi, 1946). Demokrat Partinin 6 ay gibi kısa bir sürede teşkilatlanması, CHP iktidarı için endişe verici bir durum olmuş ve partiye karşı sert bir tavır sergilenmesine yol açmıştır. İzmir genelinde açılan bu ocaklar, halkta memnuniyet uyandırmış ve olumlu bir ilk izlenim bırakmıştır. İzmir, ekonomik ve toplumsal yapısı itibarıyla Demokrat Parti açısından stratejik bir merkezdir. Partinin kısa sürede bu şehirde örgütlenmesi, DP'nin taban mobilizasyonu stratejisinin başarısını göstermektedir (Öz, 2022, ss. 539-554). Ocak-bucak teşkilatlanması, partinin yerel düzeyde örgütlenmesini sağlayarak seçmenle doğrudan temas kurmasına olanak tanımıştır. Bu durum, DP'nin elit merkezli siyaset anlayışından farklı olarak daha kapsayıcı bir siyasal model geliştirdiğini göstermektedir (Saygılı, 2022, s. 844).

Ocak-Bucak teşkilatlanmaları, döneme anakronik bir bakışla değerlendirildiğinde oldukça önem arz eden bir organizasyon olarak ön plana çıkmaktadır. Cumhuriyet tarihi içerisinde ilk örneklerden biri olan bu teşkilatlanma, Demokratların tabiri caizse eli kolu olmuştur. Bu sayede taban kitleye hitap etme noktasında önemli bir farkındalık oluşturan Demokratlar, seçim sürecinde de elini bir hayli güçlendirmiştir. Ayrıca Ocak-Bucak Teşkilatlanmalarının taban odaklı siyaset stratejisi, DP'nin mecliste yer almasında da etkin bir rol oynamıştır. Kısa sürede örgütlenen bu yapının etkisi ise 1 Mayıs 1946 seçimlerine gidilen süreçte açık bir şekilde kendini gösterecektir.

1.2. 1 Mayıs 1946 Yerel Seçimlerinin Genel Değerlendirmesi

Cumhuriyet tarihinin ilk tek dereceli seçimi olması açısından önemi büyük olan yerel seçimler, oldukça spekülasyon olayları barındırmaktadır. Meclisin aldığı olağanüstü kararlar olsun seçimin tarihinin değiştirilmesi olsun birçok noktada tartışmaya neden olan bu seçim, Türk demokrasi tarihine adını yazdırmayı başarmıştır. Bu seçimlerden önce CHP iktidarı, olağanüstü toplanarak özel bir kararla seçim tarihini erkene çekme teklifini meclise taşımıştı. Alınan karar, 450 kabule karşı 3 ret oyu ile seçimi anayasal teamüllere dayandırılarak -bir defaya mahsus olmak üzere- 1 Mayıs 1946 tarihinde yapılmasına karar verilmişti. Seçim bir gün sürecek ve oy verme sayma işlemi bir günde tamamlanacaktı (Tanin gazetesi, 27 Nisan 1946, s. 1).

Cumhuriyet tarihinin ilk tek dereceli seçiminin CHP tarafından meclise taşınması ve erken seçim talepleri tartışmaların da fitilini ateşlemişti. Muhalif grupların sert eleştirilerine maruz kalan iktidar, geri adım atmayarak eylül seçimlerini 1 Mayıs olarak güncellemeyi başarmıştı. Bu durumun Demokrat Partinin tam da örgütlenme dönemine gelmesi manidardır. Ancak Demokrat Parti Genel Başkanı Celal Bayar, partilerinin bu seçime katılmayacaklarını beyan etmiştir. Böyle bir karar alınmasında iktidarın tüm kozlarını mecliste ve sahada kullanması, DP'nin bu kararı almasında etkili olmuştur. Adnan Menderes, erken seçim kararını eleştirirken halkın Demokrat Partiye olan sempatisinin muhalefeti rahatsız ettiğini ve bu nedenle seçimlerin erken tarihe alındığını ifade etmişti. Bu karar sonrasında DP mensupları, sık sık toplantılar yaparak durum değerlendirmesi yapmışlardır. Bu değerlendirme sonuçlarından birisi de Adnan Menderes'i basın sözcüsü tayin etmek olmuştur. Adnan Menderes'in hatip kişiliği, bu kararın alınmasında etkili olmuştur. Menderes, seçime katılmama kararını, ülke ve anayasal düzene aykırı

olduğu ve adil bir seçim olmayacağı gerekçesiyle beyan etmiştir. DP'nin bir kimlik ve duruş sergilediğini, bu kararlarının arkasında olduklarını beyan etmiştir (Tutanak dergisi, 1946, s. 216).

CHP cephesinden DP'nin seçimlere katılmaması, sert bir biçimde eleştirilmiştir. Kaybedilecek bir seçime girilmemesi gibi ithamlardan, vatana ihanete varan söylemler sıkça dile getirilmiştir. İnönü, seçime girilmemesinin Türkiye'yi Avrupa devletleri nezdinde küçük düşürdüğünü ve iktidarının gayrimeşru olarak algılanmasına yol açtığını belirtmiştir. Buna dayanarak DP'nin tavrı, vatana ihanetle eş tutulmalıdır. DP'nin yerel seçimlerde halka gizliden seçime katılmamalarını telkin etmesi de CHP iktidarına açık bir saldırı olarak değerlendirilmiştir. (Kaan, 2021, ss. 351-352).

Mayıs 1946 yerel seçimleri ile ilgili tartışmalar usul-erkân ve Türk siyasal hayatına etkileri bakımından seçim öncesinde olduğu gibi sonrasında da ciddi tartışmaların odağında olmuştur. Tartışmalar, iktidar ve muhalefet arasındaki ilişkilerin artmasında etkili olmuş ve süreklilik arz etmiştir (Yılmaz, 2010, ss. 71-92).

DP, bu seçime katılmama kararını iktidar tarafından eleştirilmesine rağmen değiştirmemiş ve seçimlere katılmamıştır. Bu seçimlerin usulsüz olduğu ve sonuçlarının DP nezdinde kabul edilemez olduğu dile getirilmiştir. Seçime katılmayan demokratlar, oy nizam ve düzeni titizlikle takip etmiş; millet namına usulsüzlükleri tespit ederek *"Belediye Seçimlerinde Müdahale, Tazyik ve Yolsuzluklara Dair Vesikalar"* adlı bir poster broşür basarak bu bilgileri kamuoyunun takdirine sunmuşlardır (Eroğlu, 1992, s. 36).

İzmir'de yapılan seçimler de oldukça hararetli geçmiştir. Seçimlerde meydana gelen usulsüzlükler, Millî Kalkınma Partisi (MKP) ve DP'li gruplar tarafından dile getirilmiş; usulsüzlük olduğu yönünde bilgiler aktartılmıştır. DP'nin iddiaları, oy sandıklarına müdahale edildiği ve halkın zorla seçime götürüldüğü yönünde yoğunlaşmaktadır. Ayrıca DP İzmir İl Örgütü Başkanı Ekrem Hayri Üstündağ seçimlerle ilgili özele değinmeden genel bir çerçeve çizerek şu açıklamayı yapmıştır: *"Seçimlerde birçok usulsüzlük vardır. Bu itibarla itiraz hakkımızı muhafaza ediyoruz. Esasen kesin neticeleri henüz almadık."* Üstündağ'ın bu sözleri, söz konusu usulsüzlükleri ortaya koymaktadır. Nitekim yerel seçimlerden sonra genel seçimlerin yaşanacağı bilinen bir gerçektir. Bu noktada tüm büyük şehirlerde olduğu gibi İzmir özelinde de birtakım spekülâtif olaylar yaşanmıştır. İktidar ve muhalefet, bu tarihten sonra daha sık karşı karşıya gelecektir (Şenel, 2018, ss. 184-189).

Yerel seçimlerde meydana gelen olaylar genel seçimlere de yansıtılacaktı. Yerel seçimlerin aceleye getirilmesi, Demokratları oldukça rahatsız etmişti. Seçim usullerine aykırı olarak nitelendirilen bu olay genel seçimlere de sirayet ederek Türk Siyasi tarihinde önemli olaylar arasında yer almıştır. Sonuç olarak hileli, şaibeli seçim gibi ifadelerin sıkça telaffuz edildiği bu seçimden sonra genel seçimlere gidilmesi başka bir sorunu da beraberinde getirmiştir.

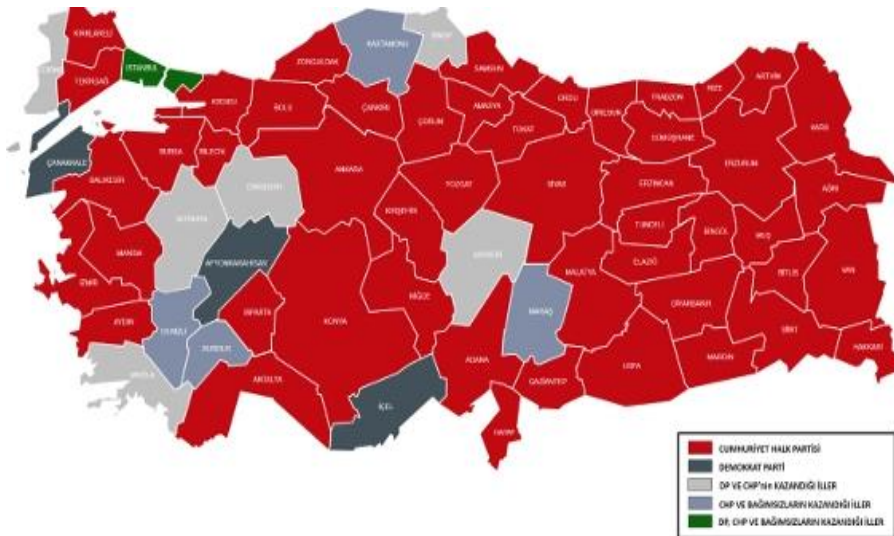
1.3. 1946 Genel Seçim Sonuçlarının Değerlendirilmesi

Türkiye Cumhuriyeti tarafından gerçekleştirilen genel seçimler, yerel seçimlerde olduğu gibi normal tarihinden önce yapılarak bir başka tartışmaya zemin hazırlamıştır (Resmi Gazete, 1946). Daha önce alınan karar gereğince seçimler 1947 yılında yapılacaktı. Ancak olağan dışı gelişmeler, seçimlerin erkene çekilmesine neden olmuştur. Bu durum, elbette yerel seçimlerde olduğu gibi genel seçimlerde de tansiyonun yükselmesinin ana nedeniydi (Özçelik, 2018, ss. 195-224). Genel seçimler, Osmanlı Devleti ve Cumhuriyet tarihi açısından bir ilkin yaşandığı seçimdi. Bundan önceki seçimler iki dereceli olarak yapılır; açık oy, gizli tasnif şeklinde gerçekleştirilirdi. Ancak 21 Temmuz 1946 seçimlerinde yeni bir sisteme geçilerek tek dereceli seçim metodu tatbik edilmiştir. Tek dereceli seçim sistemi ile halk,

temsilcisini doğrudan seçebilme özgürlüğüne kavuşmuştur. Bu karar doğrultusunda Cumhuriyet tarihinin ilk tek dereceli seçimi gerçekleştirilmiştir (Akdeniz, 2025, ss. 93-94).

1946 genel seçimlerine 6 parti katılmıştır. Bu partiler şunlardır: Cumhuriyet Halk Partisi, Demokrat Parti, Liberal Demokrat Parti, Milli Kalkınma Partisi, Türkiye İşçi ve Çiftçi Partisi, Yalnız Vatan İçin Partisi. Seçim sonuçları noktasında Cumhuriyet Halk Partisinin sayısal bir üstünlüğü göze çarpmaktadır. 465 sandalyenin 397'sini CHP kazanırken Demokrat Parti 61 ve bağımsızlar 7 sandalye sahibi olmuştur. Demokrat Parti, her ne kadar bu seçimde bariz bir üstünlük sağlamasa da tek partili yönetimden çok partili hayata geçişin ilk adımı atılmıştır. Böylece seçimden CHP iktidarının alternatifi olarak DP çıkmış ve bu tespit kamuoyunda da kabul görmüştür (Karataş, 2014, s. 506; Demirci, 2021, ss. 123-124; Köse, 2014, s. 158; Gülsünler ve Ertürk, 2012, s. 90; Akın, 2007, s. 51; Savut, 2017, s. 133). Gerçekleşen seçim sistemi sonrası Cumhuriyet Halk Partisi %85,37, Demokrat Parti ise %13,11 gibi bir temsil oranına sahip olmuştur (Akdeniz, 2025, s. 121).

Görsel 1. 1946 Genel Seçim Sonuçları Türkiye Geneli Sonuç Haritası

(Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK], 2012, s. 8)

1946 genel seçimlerinde görüleceği üzere CHP üstünlüğü öne çıkmaktadır. Seçim sonrası meydana gelen gelişmeler, bir önceki yerel seçimlerde olduğu gibi tartışmaları da beraberinde getirmiştir. Seçimlerin usulsüz olduğu, oyların değiştirildiği gibi ibareler sıkça meclise taşınmıştı. Demokrat Partinin, seçimin erkene çekilmesi ve tek dereceli seçim sisteminin hızlı biçimde yürürlüğe sokulmasına dair şikâyetleri karşılık görmemiş, seçim sonuçları kesinleşmiştir. Türk siyasi tarihi açısından değerlendirildiğinde CHP nezdinde bir sonraki seçimlerin mukadderatını etkileyen bu süreç, söz konusu seçim ve akabinde meydana gelen tartışmalar ile farklı olaylar ekseninde şekillenmiştir. Bu olaylar silsilesinin ilk halkasını İzmir Deniz Gazinosu olaylarında açıkça görmek mümkündür.

2. İzmir Deniz Gazinosu Olayları

1 Nisan 1947 tarihinde Demokrat Parti ileri gelenlerinin İzmir ziyaretleri sırasında meydana gelen olayların Türk demokrasi tarihi açısından önem derecesi oldukça büyüktür. DP vekillerinden Fuat Köprülü, Refik Koraltan, Adnan Menderes, Emin Sazak, Ahmet Oğuz ve Adnan Tahtakılıç'ın içinde bulunduğu bir grup 1946 yılında meydana gelen şaibeli seçimin akabinde İzmir'e gelmişti. Genel çerçevede bu gezinin amacı bir önceki seçimlerde meydana gelen usulsüzlükleri halk nezdinde ifade ederek desteklerini almak istenmesinden kaynaklanmaktaydı. Nitekim Demokrat Parti vekilleri, Kemer ve Basmane Garı'nda bekleyen halk tarafından sevinçle karşılanmıştı. Celal Bayar ve yanındaki milletvekilleri, dinlenmek amacıyla Deniz Gazinosu'na geçtiler. Aslında siyasi bir konuşma yapmayı planlamıyorlardı fakat halkın yoğun ilgisi ve coşkulu tezahüratları üzerine dışarı çıkıp birer konuşma yapmak zorunda kaldılar. Deniz Gazinosu'ndaki bu hitaplarda temel amaç; DP'nin dağıldığı ya da kapatıldığı yönünde yayılan söylentilerin asılsız olduğunu halka ilan etmektir. Nitekim Celal Bayar da bu durumun gerçeği yansıtmadığını defaten dile getirmiş; tam kadro görevde olduklarını, demokrasi mücadelesinde yılmadan yollarına devam ettiklerini beyan etmiştir (İzmir Valiliği Raporu, 1947, s. 2; Demokrat İzmir Gazetesi, 1947 4 Nisan, 1; Cumhuriyet Gazetesi, 4 Nisan, 1947, s. 3).

Adnan Menderes, konuşması sırasında: "Bizleri vatan topraklarından silmek isteyenler, önce Aziz Türk milletinin kalbine girip hürriyet aşkını söküp almak zorundadır" sözlerini kullandı. Bu ifadeler, kalabalıkta büyük bir coşku yarattı. Bu sözler sonrası -tabiri caizse- halkın kalbinde olan Demokrat Parti'nin varlığı perçinlenmişti. Nitekim Demokrat Parti de halk kanalını çok iyi kullanan ve onlara eğilen bir anlayışla Türk siyasi hayatında yer almıştı. Konuşma sonrası halkın coşkulu tavrı, birtakım olayların yaşanmasına neden olmuştu. Plan dışında cereyan eden bu olay, İzmir valiliği ve emniyet güçlerinin müdahalesi ile başka bir noktaya evrilmiş, İzmir Gazinosu önünde toplanan kalabalık içerisinde izdiham ve arbedeye neden olmuştu. Vatandaşın şiddete uğradığı ve asayiş güçlerinin bu kalabalığa müdahale ettiği savı ciddi bir tartışmanın zeminini hazırlamıştı. Demokrat Parti cephesi, müdahale sırasında bir vatandaşın yaralanmasını ve şiddet içeren davranışları, Demokrat Parti'ye değil; milletin özgürlüğüne yönelmiş bir saldırı olarak değerlendirmiştir (Yeni Asır gazetesi, 4 Nisan 1947, s. 2).

Demokrat Partinin bu iddialarına karşın İzmir Valisi Şefik Refik Soyer, hazırlamış olduğu raporu İçişleri Bakanlığı'na göndermiştir. Raporda mevzu bahis gösteri sırasında kolluk kuvvetlerinin müdahalesinde aşırıya kaçılmadığı ve sadece kalabalığı dağıtma maksadı ile müdahale edildiği beyan edilmiştir. Ayrıca herhangi bir vatandaşımızın yaralanmadığı şeklinde rapor tutulmuştur (BCA, CBA, Muamelat Genel Müdürlüğü, 1947). Rapor sonrası İçişleri Bakanı Şükrü Sökmensüer mecliste yaptığı konuşmasında Demokrat Parti'nin iddialarının mesnetsiz olduğunu, güvenlik güçlerinin müdahalesinin ise izinsiz bir gösterinin dağıtılması adına gerçekleştiğini dile getirmiştir (TBMM Zabıt Ceridesi, 1947, Dönem VIII, Cilt 7, s. 312). Demokrat Parti, bu durumu ciddi bir dille eleştirmiş, iktidarın muhalefeti elindeki güçleri kullanarak susturması olarak nitelendirmiştir. Nitekim bu konuşmanın ardından Demokratlar 6 Nisan 1947 ara seçimlerine katılmama kararı almış; seçimlerin âdil şartlarda yapılmadığını ve mevcut ortamda da âdil bir seçim gerçekleştirilemeyeceğini dile getirmiştir. İzmir Deniz Gazinosu olaylarını ise bu durumun en somut kanıtı olarak öne sürmüşlerdir (CBA, Demokrat Parti Genel İdare Kurulu Kararı, 1947, 3/47). DP'nin tutumu karşısında Recep Peker, bu kararın vatana ihanetle eş bir karar olduğunu İzmir Halkevi'nde yaptığı konuşmada dile getirmiş; muhalefeti sorumluluk bilincinde olmamak ve Türk milletine karşı saygısızlıkla suçlamıştır (Cumhuriyet, 2 Nisan 1947, s. 3).

Celal Bayar, 5 Nisan 1947'de Cumhuriyet Meydanı'nda yaptığı konuşmada, hürriyetin ancak "serbest ve güvenli seçimlerle" mümkün olacağını vurgulayarak tek parti zihniyetini eleştirmiştir. Bayar'a göre, mevcut siyâsî ortam "gerçek bir demokrasi" için

uygun koşulları barındırmamaktaydı. Sonuç olarak 1947 İzmir Olayı, Demokrat Partinin siyasal meşruiyet mücadelesinde bir dönüm noktası teşkil etmiştir. Olay, iktidar-muhalefet ilişkilerinin sınırlarını belirlemiş; seçim güvenliği, muhalefet özgürlüğü ve idarenin tarafsızlığı gibi kavramların Türkiye'nin demokratikleşme sürecinde merkezi bir yere oturmasını sağlamıştır. (Cumhuriyet Gazetesi, 5 Nisan 1947, 1; Giray, 1955; Timisi, 2013, ss. 45-70).

İzmir Deniz Gazinosu Olayları muhalefet ve iktidar arasındaki gerginliğin tırmanması açısından ele alındığında gerek basın organlarında gerekse Meclis kayıtlarında birbirinden farklı biçimlerde değerlendirilmiştir. Bu noktada CHP'nin genel görüşü, DP'nin İzmir, Kemeraltı ve Konak Meydanı'nda düzenlemek istediği açık hava toplantılarının güvenlik gerekçesiyle uygun bulunmadığı yönündedir. Buna rağmen gerçekleşen toplantı akabinde güvenlik güçlerinin müdahalesi, DP kanadını bir hayli kızdırmış; demokrasinin yıkımı olarak addedilmiştir (Eroğlu, 1990, s. 45). CHP'nin tutumunun ana gerekçesi ise, halk nezdinde artan Demokrat Parti seslerinin karşılık bulmasından kaynaklanmaktadır. Nitekim Demokratlar arkalarında halk desteğini aldığı takdirde seçimlerde büyük bir avantaj sağlayacağı kanidir (Vatan gazetesi, 4 Nisan 1947, ss. 3-5; Başgil, 1962, s. 113).

İzmir gezisi sırasında yaşanan tartışmalar, DP'nin halkla bütünleşme stratejisinin iktidar tarafından "devlet otoritesine meydan okuma" olarak algılandığını göstermektedir. Bununla birlikte, DP liderlerinin konuşmalarında demokratik hak ve hürriyetlerin genişletilmesi" yönündeki vurgular, çok partili hayatın kurumsallaşması açısından sembolik bir önem taşımıştır. (Vatan gazetesi, 4 Nisan 1947, ss. 1-5; Başgil, 1962, s. 113).

Türkiye genelinde yankılanan bu olay, basın yayım organlarında da önemli bir yer tutmuştur. Haberler incelendiğinde Yeni Sabah ve Tanin gibi gazetelerde olayların farklı pencerelerden değerlendirildiği, farklı ideolojilerin aktarımı sağlandığı gözlemlenmiştir (Geniş, 2019, s. 154). DP yanlısı yayınlar söz konusu durumu halkın ilgisi ve demokrasinin şahlanması olarak yorumlarken, iktidar yanlısı yayınlar, aynı olayları kışkırtıcı girişimler olarak basına yansıtmıştır. Bu iki görüş sonucunda Türkiye'deki siyasi kutuplaşmanın medya organlarına da yansıdığı gözler önüne serilmiştir (Yeni Sabah gazetesi, 3 Nisan 1947, s. 3; Tanin Gazetesi, 5 Nisan 1947, s. 1).

Demokratlar Partililerin 1947 İzmir gezisi, partinin örgütlenmesinden öte Türk siyasi tarihinin olgunlaşan iktidar muhalefet ilişkisinin güç mücadelesine dönüşmesinde önemli rol oynamıştır. Nitekim meydana gelen kutuplaşma, 1950 seçimlerine uzanan süreçte Demokratların rüştünü pekiştirmiş ve siyasi söylemlerini yani millet iradesine dayanan beyanatlarının siyasi hayata entegrasyonunu hızlandırmıştır (Zürcher, 2003, s. 345).

Demokrat Partililer ve İktidar açısından 1946–1950 dönemi, Türk siyasi hayatı için önemli bir süreci ihtiva etmektedir. Çok partili sisteme geçişin yarattığı kaotik ortam içerisinde iktidar ile muhalefet arasındaki çatışmalar, toplumsal alanda da hissedilmeye başlanmıştır. Nitekim bu gerilimin bir tezahürü olan İzmir Deniz Gazinosu Olayı da doğrudan iktidar-muhalefet çatışmasının bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır (Akandere, 2010, s. 14; Gedikler, 2018, s. 83). Bu olay, yalnızca bir asayiş meselesi değil, aynı zamanda artan demokratik gelişimlerin baskıya maruz bırakılması ve siyasal alanın daraltılması açısından da önem arz etmektedir (Şenel, 2018, s. 152).

İzmir Deniz Gazinosu'nda meydana gelen gelişmeler, İzmir Valisi Şefik Refik Soyer'in raporları doğrultusunda değerlendirildiğinde, olayın kışkırtma temelli olduğu ileri sürülerek güvenlik güçlerinin müdahalesi meşru hale getirilmeye çalışılmıştır. Bu çerçevede söz konusu hadise, devlet ve İktidara

yönelik bir tehdit olarak algılanmış, çeşitli önlemler alınmıştır. Fakat bu önlemler çerçevesinde meydana gelen şiddet ve fiziki müdahaleler, resmi söylemde tamamen reddedilmiştir. Basın ve yayın organlarında olayın farklı bakış açıları ile yansıtılması ise dönemin kutuplaşmış yapısını açıkça ortaya koymaktadır. Muhalefet çizgisinde yer alan Demokrat İzmir gazetesi, İzmir Deniz Gazinosu Olayını halkın özgürlüğüne yönelik bir baskı şeklinde nitelendirirken; iktidara daha yakın duruş sergileyen Ulus gazetesi, olayı küçük bir grubun çıkardığı kargaşa olarak kaleme almıştır. Bu durum, yaşananların yalnızca kurumsal bir rekabetten ibaret olmadığını, aynı zamanda söylemsel düzlemde de derinleştiğini gözler önüne sermektedir. Deniz Gazinosu Olayı, Türk siyasi tarihine yeni bir bakış kazandırması açısından değerlendirildiğinde, Demokratların iktidara yürüyüşü açısından da önemli bir yere sahip olduğu su götürmez bir gerçektir (Ağaoğlu, 1992, s. 51). Nitekim bu olay, Demokratların siyasi stratejileri üzerinde etkili olmuştur. Demokratların daha önce sınırlı kitlelere hitap eden çizgiyi terk ederek geniş toplumsal kesimlere yönelen bir siyasal yaklaşımı benimsemelerinde, Deniz Gazinosu Olayı'nın etkisi büyüktür. Bu perspektifte İzmir Deniz Gazinosu Olayları, korku duvarlarının aşıldığı, halk bazlı siyasetin güç kazandığı ve bürokratik baskıların sorgulanmaya başlandığı bir dönüm noktası olarak Türk demokrasi tarihinde yerini almıştır (Yılmaz, 2010, ss. 82-84; Eroğul, 2019, ss. 58-62; Albayrak, 2004, s. 102; Vural, 2015, s. 38).

1947 yılında İzmir'de meydana gelen Deniz Gazinosu Olayı, iktidar ile muhalefet arasındaki gerilimin somut bir yansımasıdır. Olay sırasında yaşanan müdahale, DP tarafından siyasal baskının bir göstergesi olarak değerlendirilmiştir. Bu çerçevelenme süreci, DP'nin siyasal söyleminde "mağduriyet" temasının merkezileşmesine yol açmıştır. Mağduriyet söylemi, siyasal mobilizasyonun güçlü araçlarından biri olarak DP'nin toplumsal desteğini artırmıştır. İzmir Deniz Gazinosu Olayı, her iki partinin de alenen kutuplaştığını gözler önüne sermiştir. Bu gezi sırasında amaç ve kapsam dışında zuhur eden olaylar, iktidar ve muhalefetin tamamen farklı görüşlerde olduğunu göstermiştir. CHP iktidarının çok partili siyasi hayata geçiş çalışmaları, her ne kadar belirgin hatlarda da olsa milletin idaresinin her daim CHP noktasında birleşeceği düşüncesi birtakım yanlış adımlar atılmasına neden olmuştur. Şöyle ki iktidar kanadı olan CHP, halkın iradesinin tamamen kendi yönetimlerinden yana olduğunu düşünmektedir. Ancak çok partili hayata geçişi zaruri kılan sebepler bu durumun öyle olmadığını, halk kanadının farklı görüş ve yönetimlere de açık olduğunu göstermektedir. Halkın farklı görüşlere açık olduğunu, Deniz Gazinosu önündeki coşkulu kalabalıktan da anlamak mümkündür. 1947 yılında yaşanan Deniz Gazinosu Olayı, Türkiye'nin çok partili siyasi hayata geçiş döneminde ve demokratikleşme sürecinin hız kazanmasında kritik bir ol üstlenmiştir (Özçelik, 2025, ss. 45-48). 1950 genel seçimlerine gidilen süreçte gerçekleşen bu olay, farklı sosyo-ekonomik kesimlerden gelen milli iradenin muhalefet çatısı altında birleşmesini sağlayan önemli bir halk hareketinin oluşmasını sağlamıştır. Yaşanan bu gelişmeler halk kanadında yeni bir misyonun olgunlaşmasını sağlamış; milli iradeyi esas alan yeni yönetim anlayışının ve 1950 yılındaki tarihi iktidar değişiminin ilk somut habercileri arasında yer almıştır (Karpaz, 2016, s. 214).

İzmir Deniz Gazinosu olayı planlı olay değildir (Eroğul, 2019, s. 58). Ancak DP'nin yaşanan olayı iktidara geçişte siyasi bir koz olarak kullanmaya çalıştığı da yadsınamaz bir gerçektir. Bu olayın bir başka önemli sonucu ise Türk siyasi hayatına derin izler bırakan Adnan Menderes'in siyasi arenada popülaritesinin artmasına zemin hazırlamasıdır. Elbette bu durum Deniz Gazinosu Olayı sonrasındaki demeçleri söylemleri ve mitingleri ile perçinlenmiştir. İzmir Deniz Gazinosu oyları Demokratların iktidarının dayanakları arasında yer alırken bir sonraki seçimlerin Başbakanının da Türk siyasi hayatına dâhil edilmesinde etkili olmuştur (Eroğul, 2019, s. 62).

İzmir'de 1947 Nisan ayında gerçekleşen Deniz Gazinosu Olayı, Türkiye Cumhuriyeti'nin çok partili siyasi hayata geçişteki güç mücadelesini kristalize eden önemli bir dönüm noktası olmuştur. DP ileri

gelenlerinin halk ile doğrudan temas projesi, iktidar tarafından devlet teamüllerine meydan okuma şeklinde yorumlanmasıyla kordon boyu emniyetinin olaya müdahalesiyle ciddi bir arbedeye neden olmuştu (Soyer, 1947; Yeni Asır, 4 Nisan 1947, 1). Yaşanan bu idari baskılar ve polis teşkilatının sert müdahalesi, milli mücadelenin önemli simalarından olan ve dönemin bağımsız milletvekili Mareşal Fevzi Çakmak'ın da siyasi görüşleri üzerinde tesir bırakmıştı. Fevzi Çakmak yaşanan bu antidemokratik olayı yerinde incelemek ve muhalif tabana destek maksadıyla 7 Eylül 1947 yılında İzmir/Ödemiş' e tarihi bir ziyaret gerçekleştirmişti. Burada düzenlediği toplantıda açıkça Deniz Gazinosu olaylarına temas eden Çakmak, idarenin tarafsızlık prensibi üzerinde hareket etmesi gerektiği, seçim güvenliği gibi önemli noktalara değinmişti. Halkın bu olay karşısındaki duruşunu Kuva-yı Milliye ruhunun bir devamı olarak nitelendiren Mareşal, hürriyet arayışını da takdir etmiştir (Yeni Asır Gazetesi, 8 Eylül 1947,2).

Deniz Gazinosu Olayı, sonrasındaki gelişmeler milli irade temelli yeni bir siyasi misyonun olgunlaşmasına zemin hazırlarken, muhalefet kanadının kendi içinde de derin dogmatik prensiplerin kırılmasına neden olmuştu. Hadisenin meydana getirdiği gerginliğin devamlılık arz edeceğinden çekinen Celal Bayar ve İsmet İnönü 12 Temmuz 1947 yılında karşılıklı bir beyanname imzalayarak ortamdaki gergin havayı dağıtmayı planlamıştı. Ancak Fevzi Çakmak yaşanan olayın sineye çekilmenin halkın buradaki duruşuna zarar vereceğinden endişe etmekteydi. İnönü ve Bayar'ın 12 Temmuz Beyannamesini imzalaması, Çakmak'ın parti merkezi ile arasının açılmasına ve görüş ayrılıklarının oluşmasına neden olmuştu (Eroğul, 1990, s. 54). Çakmak yaşanan olayların halk iradesine alenen bir saldırı olarak görmüş ve üzerinin kapatılmaya çalışılmasını sert bir dille eleştirmiştir. Olayların üzerinden henüz 1 yıl geçmesine karşın düşüncesinde değişim olmayan Çakmak, ekibiyle birlikte Millet Partisini kurarak Türk siyasi tarihinde çok boyutlu bir kırılma yaratmıştır. Fevzi Çakmak Milli mücadelenin önemli kahramanlarından olması ve Kuva-i milli ruhunu çok iyi bilmesinden kaynaklı olarak duruşunu değiştirmemiştir. Deniz Gazinosu Olayını ciddiye alması ve bu noktada partileşmesi ise halk nezdinde duyduğu saygıdan kaynaklanmaktadır. Millet Partisi'nin Demokrat Partililerin iktidara karşı ılımlı politikaları sonrasında kurulması Çakmak'ın Deniz Gazinosu Olayını ne denli önemseydiğini kanıtlamaktadır. Fevzi Çakmak, Yusuf Hikmet Bayur, Kenan Öner ve Osman Bölükbaşı gibi isimlerle birlikte hareket ederek 19 Temmuz 1948'de Millet Partisini kurmuş ve Türk sağında milliyetçi ve muhafazakâr eksenli ilk organize muhalefet hareketini başlatmıştır. Nitece itibarıyla Deniz Gazinosu olayının meydana getirmiş olduğu kırılmalar, yalnızca CHP-DP çatışmasını içinden çıkılmaz bir hale dönüştürmekle kalmamış, Çakmak önderliğinde çok partili hayata geçişte alternatifler doğurmuştur (Bora, 2017, ss. 294-297).

Sonuç

Demokrat Partinin kuruluş süreci ve 1947 İzmir gezisi, Türkiye'nin çok partili hayata geçişinde yalnızca bir siyasal kırılma değil; aynı zamanda demokratikleşme bilincinin toplumsal düzlemde kök saldı bir dönüm noktası olmuştur. 7 Ocak 1946 tarihinde Celâl Bayar, Adnan Menderes, Fuat Köprülü ve Refik Koraltan öncülüğünde kurulan Demokrat Parti, özellikle 1946 Türkiye genel seçimleri sürecinde yaşanan "açık oy-gizli tasnif" uygulamalarına yönelik eleştiriler üzerinden siyasal meşruiyet söylemini inşa etmiştir. Bu bağlamda 1947 İzmir gezisi, partinin yalnızca merkezî düzeyde değil, yerel ölçekte de siyasal mobilizasyon gücünü test ettiği kritik bir aşama olmuştur. İzmir'de yaşanan gelişmeler, DP'nin yalnızca bir muhalefet hareketi olmadığını, halkın iradesini siyasal düzleme taşıma amacıyla olan bir kitle partisine dönüştüğünü göstermiştir. Bu süreçte İzmir Deniz Gazinosu çevresinde yaşanan olaylar, iktidar-muhalefet ilişkilerinde demokratik sınırların henüz tam olarak çizilmediğini, devlet otoritesi ile halk iradesi arasındaki gerilimin belirginleştiğini ortaya koymuştur. Söz konusu olayda muhalefetin toplantı ve propaganda faaliyetlerinin çeşitli gerekçelerle sınırlandırılması, dönemin siyasal kültüründe devlet merkezli yaklaşımın ağırlığını açık biçimde yansıtmıştır.

Olaylar, Cumhuriyet Halk Partisi'nin devletle özdeşleşen iktidar anlayışını, Demokrat Partinin ise halkın taleplerine dayalı bir siyasal meşruiyet arayışını sembolleştirmiştir. Bu noktada İsmet İnönü liderliğindeki CHP'nin güvenlik ve kamu düzeni gerekçesiyle sınırladığı muhalefet faaliyetleri, dönemin siyasal kültüründe “devletin üstünlüğü” ilkesinin hâlâ belirleyici olduğunu; DP'nin ise “millet egemenliği” kavramını merkeze alan, çoğulculuk ve siyasal katılımı önceleyen yeni bir siyasal söylem inşa ettiğini göstermektedir. Bu durum, merkez-çevre ilişkisi bağlamında da değerlendirildiğinde, DP'nin çevresel toplumsal unsurları siyasal sisteme entegre etme çabası olarak okunabilir. Basında ve kamuoyunda farklı biçimlerde yankı bulan bu olay, Türkiye’de siyasi kutuplaşmanın ve ideolojik saflaşmanın da başlangıç evrelerinden birini teşkil etmiştir. Ancak bu kutuplaşma, demokratik bilincin olgunlaşmasını da hızlandırmıştır. Nitekim İzmir Deniz Gazinosu Olayı sanıldığığının aksine gelip geçici bir mesele olarak kalmamış, aksine Türk siyasal hayatına damga vurmayı başarmıştır.

Deniz Gazinosu Olayı, Fevzi Çakmak'ın dâhil olmasıyla Türk siyasetinde derin bir ayrışma örneğine dönüşmüştür. Kolluk kuvvetlerinin DP'li vekillere ve halka uyguladığı müdahaleyi milli iradeye saldırı olarak nitelendiren Çakmak, bu süreçte DP'nin takındığı zamana ve mekâna göre değişen politikaları da sertçe eleştirmiştir. Bu siyasi uyuşmazlık üzerine Çakmak; Yusuf Hikmet Bayur, Kenan Öner ve Osman Bölükbaşı ile iş birliği yaparak 19 Temmuz 1948’de Millet Partisini (MP) hayata geçirmiştir. Partinin fahri başkanlığını üstlenen Çakmak, mevcut CHP-DP çekişmesine yeni bir cephe açmakla kalmamış, çok partili rejimde merkez sağın alternatifsiz olmadığını da göstermiştir. Bu yönüyle Deniz Gazinosu olayları, Türk sağının kendi içinde bölünerek yeniden yapılanmasının ilk somut örneğidir.

DP'nin İzmir gezisinde yaşanan olaylar, halkın siyasi sürece katılım iradesini güçlendirmiş; partinin 1950 Türkiye genel seçimleri sürecinde iktidara yürüyüşünü sembolik olarak hazırlayan bir aşamaya dönüşmüştür. 1950 seçimlerinde uygulanan “gizli oy–açık tasnif” ilkesi ise bu demokratik dönüşümün kurumsal düzlemde somutlaşmasını sağlamıştır. 1947 İzmir gezisi ve Deniz Gazinosu olayları, Türkiye’nin demokrasi tarihinde hem iktidar-muhalefet dengesi açısından hem de halkın siyasete katılım bilinci bakımından önemli bir kilometre taşıdır. Bu olay, devlet otoritesinin sınırları ile halk iradesinin meşruiyeti arasındaki ilişkinin yeniden tanımlandığı bir dönemin habercisi olmuş; 1950 seçimlerinde DP'nin zaferiyle sonuçlanacak demokratik dönüşümün fikrî ve toplumsal zeminini hazırlamıştır.

Bu çalışma, İzmir teşkilatlanması ve Deniz Gazinosu Olayının, Demokrat Partinin siyasal meşruiyet kazanımında belirleyici rol oynadığını ortaya koymuştur. Yerel düzeydeki bu gelişmeler, ulusal ölçekte demokratik dönüşüm sürecini etkilemiştir. Çalışma, Türkiye’de demokratikleşme sürecinin yalnızca kurumsal değişimlerle değil, aynı zamanda yerel siyasal dinamiklerle de şekillendiğini göstermektedir.

Kaynakça

- Ağaoğlu, S. (1992). *Siyasî günlük: Demokrat Parti'nin Kuruluşu* (C. Koçak, Haz.). İletişim Yayınları.
- Ahmad, F. ve Ahmad, B. T. (1976). *Türkiye’de Çok Partili Politikanın Açıklamalı Kronolojisi, 1945–1971*. Bilgi Yayınevi.
- Akandere, O. (2010). *Çok Partili Hayata Geçiş Sürecinde Türkiye’de Siyasal Gelişmeler*, İletişim Yayınları.
- Akdeniz, S. (2025). *Ankara’da Siyâsî Hayat (1945–1960)*, (Yayımlanmamış Doktora tezi). Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi.
- Albayrak, M. (2004). *Türk Siyasi Tarihinde Demokrat Parti (1946–1960)*. Phoenix Yayınları.
- Anadolu gazetesi*. (1946, 9 Ocak). ss. 1-2.

- Anadolu* gazetesi. (1946, 15 Şubat). ss. 1-2.
- Babaoğlu, R. (2017). *İngiliz Belgelerinde Türkiye'nin Demokrasiye Geçiş Yılları*, Demokrat Parti'nin Kuruluşu ve 1946 Seçimleri, *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10, 371–402.
- Başgil, A. F. (1962). *Demokrasiye Giden Yol*. Yağmur Yayınları.
- Bora, T. (2017). *Cereyanlar: Türkiye'de Siyasî İdeolojiler*. İletişim Yayınları.
- Cumhuriyet* gazetesi. (1946, 3 Şubat). s. 3.
- Cumhuriyet* gazetesi. (1947, 6 Nisan). s. 1.
- Çolak, F. (2011). İzmir'de Demokrat Parti Teşkilatının Kuruluşu. *Tarih Okulu Dergisi*, (9), 99–120.
- Demirci, P. (2021). 1946 ve 1950 Seçimleri: Siyaset, Bürokrasi, Propaganda ve Demokrasiye Geçiş Eğilimleri. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Edebiyatı Fakültesi Dergisi*, 9(1), 119–142.
- Demokrat İzmir* gazetesi. (1947, 2 Nisan). s. 1.
- Demokrat Parti. (1947). *Demokrat Parti Genel İdare Kurulu kararı* (Karar No: 3/47) [Resmî Karar/Tutanak]. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (Siyasi Parti Fonları, Fon Kodu: 490.01).
- Eroğul, C. (1990). *Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi* (2. baskı). İmge Kitabevi.
- Eroğul, C. (2019). *Demokrat Parti: Tarihi ve ideolojisi*, Yordam Kitap.
- Gedikler, H. G. (2018). *Demokrat Parti İzmir İl Örgütü (1946-1960)*. İzmir Akdeniz Akademisi/Apıkam Yayınları.
- Geniş, K. C. (2019). Demokrat Parti Genel Başkanı Celal Bayar'ın 1-8 Nisan 1947 Tarihli İzmir Seyahati, *İzmir Araştırmaları Dergisi*, (10), 143-171.
- Gülsünler, M. E. ve Ertürk, H. A. (2012). Demokrat Partinin 1946–1950 Yılları Arasındaki Halkla İlişkiler Stratejileri. *Selçuk İletişim*, 7(3), 90–99.
- İzmir* gazetesi. (1946, 17 Nisan). s. 4.
- İzmir* gazetesi. (1946, 20 Nisan). s. 3.
- İzmir* gazetesi. (1946, 26 Nisan). s. 2.
- İzmir* gazetesi. (1946, 28 Nisan). s. 3.
- İzmir* gazetesi. (1946, 29 Nisan). s. 3.
- İzmir* gazetesi. (1946, 30 Nisan). s. 4.
- İzmir* gazetesi. (1946, 1 Mayıs). s. 4.
- İzmir* gazetesi. (1946, 3 Mayıs). s. 4.
- İzmir* gazetesi. (1946, 4 Mayıs). s. 4.
- İzmir* gazetesi. (1946, 7 Mayıs). s. 4.
- İzmir* gazetesi. (1946, 12 Mayıs). s. 5, 6.

- İzmir gazetesi. (1946, 13 Mayıs). s. 5.
- İzmir gazetesi. (1946, 15 Mayıs). s. 3.
- İzmir gazetesi. (1946, 17 Mayıs). s. 3.
- İzmir gazetesi. (1946, 18 Mayıs). s. 4.
- İzmir gazetesi. (1946, 20 Mayıs). s. 4.
- İzmir gazetesi. (1946, 23 Mayıs). s. 3, 4.
- İzmir gazetesi. (1946, 25 Mayıs). s. 3.
- İzmir gazetesi. (1946, 31 Mayıs). s. 4.
- İzmir gazetesi. (1946, 3 Haziran). s. 3.
- İzmir gazetesi. (1946, 4 Haziran). s. 3.
- İzmir gazetesi. (1946, 6 Haziran). s. 3.
- İzmir gazetesi. (1946, 9 Haziran). s. 5.
- İzmir gazetesi. (1946, 10 Haziran). s. 3.
- İzmir gazetesi. (1946, 11 Haziran). s. 3.
- İzmir gazetesi. (1946, 12 Haziran). s. 3.
- İzmir gazetesi. (1946, 16 Haziran). s. 6.
- İzmir gazetesi. (1946, 17 Haziran). s. 3, 4, 5.
- İzmir gazetesi. (1946, 18 Haziran). s. 3.
- İzmir gazetesi. (1946, 20 Haziran). s. 3.
- İzmir gazetesi. (1946, 21 Haziran). s. 3.
- İzmir gazetesi. (1946, 22 Haziran). s. 3, 4.
- İzmir gazetesi. (1946, 24 Haziran). s. 3, 4.
- İzmir gazetesi. (1946, 25 Haziran). s. 1, 4.
- İzmir gazetesi. (1946, 26 Haziran). s. 3, 6.
- İzmir gazetesi. (1946, 27 Haziran). s. 3.
- İzmir gazetesi. (1946, 29 Haziran). s. 3.
- İzmir gazetesi. (1946, 30 Haziran). s. 5.
- İzmir gazetesi. (1946, 1 Temmuz). s. 3.
- İzmir gazetesi. (1946, 2 Temmuz). s. 3.
- İzmir gazetesi. (1946, 4 Temmuz). s. 3.
- İzmir gazetesi. (1946, 5 Temmuz). s. 1, 4.

- İzmir gazetesi. (1946, 6 Temmuz). s. 4.
- İzmir gazetesi. (1946, 8 Temmuz). s. 3.
- İzmir gazetesi. (1946, 14 Temmuz). s. 3.
- İzmir gazetesi. (1946, 15 Temmuz). s. 3.
- İzmir gazetesi. (1946, 16 Temmuz). s. 1, 3, 4.
- İzmir gazetesi. (1946, 17 Temmuz). s. 1, 4.
- İzmir gazetesi. (1946, 19 Temmuz). s. 3.
- İzmir gazetesi. (1946, 20 Temmuz). s. 4.
- İzmir gazetesi. (1946, 21 Temmuz). s. 3.
- İzmir gazetesi. (1946, 28 Temmuz). s. 3.
- İzmir gazetesi. (1946, 30 Eylül). s. 3.
- İzmir gazetesi. (1946, 2 Ekim). s. 3.
- İzmir gazetesi. (1946, 12 Ekim). s. 1, 4.
- İzmir gazetesi. (1946, 20 Ekim). s. 3.
- İzmir gazetesi. (1946, 29 Ekim). s. 1, 4.
- İzmir gazetesi. (1946, 3 Kasım). s. 1, 4.
- İzmir gazetesi. (1946, 9 Kasım). s. 1, 2.
- İzmir gazetesi. (1946, 20 Kasım). s. 1, 4.

İzmir Valiliği. (1947, 2 Nisan). *İzmir Valiliği Raporu*. T.C. İçişleri Bakanlığı Arşivi (Belge No: 47/İZM/2). Ankara. TBMM Tutanak Dergisi, 29 Nisan 1946.

Kaan, O. (2021). Türkiye'nin Demokrasi Tarihinde 1946 Yılı Seçimleri. *Tarihin Peşinde Uluslararası Tarih ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (25), 343–366.

Karataş, M. (2014). Cumhuriyet Halk Partisinin Siyasal İktidar Anlayışı (1946–1950). *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(29), 200–215.

Karpat, K. H. (2016). *Türk Siyasi Tarihi: Çok Partili Döneme Geçiş*. Timaş Yayınları.

Milli Kütüphane Başkanlığı. (1946). *Demokrat Parti Tüzük ve Programı: 1946 yılı seçim beyannamesi* (Parti Programı Kataloğu). Yer Numarası / Tasnif Kodu: 1946 AD 208-563. Ankara.

Öz, E. (2022). Demokrat Parti'nin Kuruluşu ve İzmir'de Teşkilatlanma Süreci (7 Haziran 1946-9 Eylül 1946). *Journal of Emerging Economies and Policy*, 7(2), 539- 554.

Özçelik, R. (2018). Türkiye'de Tek Dereceli Seçim Sistemine Geçiş ve 1946 Seçimleri. *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, (62), 195–224.

Özçelik, S. (2025). *Demokrat Parti Genel Başkanı Celal Bayar'ın 1-8 Nisan 1947 İzmir Gezisi ve Basındaki Yankıları*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Ege Üniversitesi.

- Savut, E. (2017). Alan Siaroff'un Tipolojisi Işığında 1946'dan Günümüze Türkiye'nin Siyasal Parti Sistemi. *International Journal of Academic Value Studies*, 3(11), 126–140.
- Saygılı, M. (2022). Demokrat Parti'nin Kuruluş Yıllarında İzmir Teşkilatının Çalışmaları (1946-1950). *Toplumsal Araştırmalar Dergisi*, 14(28), 835-862.
- Seçim Kanunu. (1946). *T.C. Resmî Gazete* (Sayı: 6332, 5 Haziran 1946, Kanun No: 4918)
- Soyer, Ş. R. (1947, 3 Nisan). *Şefik Refik Soyer'in İçişleri Bakanlığına Gönderdiği Yazı*. T.C. Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (Cumhuriyet Arşivi, Fon Kodu: 30.10, Kutu No: 123, Dosya No: 45, Sıra No: 67). Ankara.
- Şahin, E. ve Tunç, B. (2015). Demokrat Partinin Kuruluş Süreci ve DP–CHP Siyâsî Mücadelesi (1945–1947). *Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi*, 1(2), 31-69.
- Şahingiray, Ö. (1955). *Celâl Bayar'ın Söylev ve Demeçleri*. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Şenel, A. (2018). *Demokrat Parti İzmir İl Örgütü (1946–1960): Muhalefetten İktidara Bir Siyasal Partinin Yerel Politikası* (Yayımlanmamış Doktora tezi). Manisa Celal Bayar Üniversitesi.
- Şenel, A. (2018). *Türkiye'de Siyasal Hayat ve Devlet-Toplum İlişkileri*. İmge Kitabevi.
- Tanin* gazetesi. (1946, 27 Nisan). s. 1.
- Tanin* gazetesi. (1947, 3 Nisan). s. 1.
- TBMM, *Zabıt Ceridesi*. (1947). *Dönem VIII, Cilt 7*.
- T.C. Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi. (1946). *Demokrat Parti 1946 Yılı Seçim Beyannamesi ve 85 maddelik ana program bildirisi*, Muamelat Genel Müdürlüğü Kataloğu, Fon Kodu: 30.10.0.0, Kutu No: 129, Dosya No: 929, Sıra No: 15. Ankara.
- Timisi, N. (2013). Demokrat Parti Genel Başkanı Celâl Bayar'ın 1–8 Nisan 1947 Tarihli İzmir Seyahati. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 8(2), 45–70.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2012). *Milletvekili Genel Seçimleri (1923–2011)*. TÜİK Yayınları.
- Vatan* gazetesi. (1947, 2 Nisan). ss. 3-5.
- Vural, M. (2015). *İzmir'in Siyasal Tarihi ve Çok Partili Hayata Geçiş*. Ege Üniversitesi Yayınları.
- Yalman, A. E. (1971). *Yakın Tarihte Gördüklerim ve Geçirdiklerim*. (Cilt 4).
- Yeni Asır* gazetesi. (1946, 2 Şubat). s. 1.
- Yeni Asır* gazetesi. (1947, 3 Nisan). s. 2.
- Yeni Asır* gazetesi. (1947, 4 Nisan). s. 2.
- Yeni Asır* gazetesi. (1947, 8 Eylül). s. 1.
- Yılmaz, E. (2010). 1946 Seçimlerinde Öne Çıkan Bazı Hususlar. *Tarih Okulu Dergisi*, 1(1), 71–92.
- Yılmaz, H. (2010). *Basın ve Siyaset: Çok Partili Dönemde Medya*. Metis Yayınları.
- Zürcher, E. J. (2003). *Modernleşen Türkiye'nin Tarihi*. İletişim Yayınları.

Extended Abstract

The Democratic Party's (DP) organisational process in İzmir and the Deniz Gazinosu Incident of 1947 are significant in terms of the system of political legitimacy during Turkey's transition to a multi-party system. The central question of this study is how these events shaped the DP's political legitimacy and influenced its path to power. Turkish political history has witnessed numerous political experiments, from the single-party era to the transition to a multi-party system. Although various initiatives were undertaken during the era of Gazi Mustafa Kemal Atatürk to move towards a multi-party system, the desired outcome was not achieved. Among the opposition initiatives of this period, the Progressive Republican Party and the Liberal Republican Party stand out. However, these parties remained short-lived formations, constrained both by the political and social conditions of the era and by considerations of national security and interests. Following Atatürk's death, during the period when İsmet İnönü held the reins of power, the search for an opposition gained fresh momentum, and the concrete steps taken during this process yielded lasting results for the first time. The governments of the İnönü era eventually came under intense criticism both within the Grand National Assembly of Turkey and amongst the public. In response to this criticism, a number of members of the Republican People's Party (CHP) took the initiative and laid the foundations of the tradition of opposition in Turkey. This new political movement, founded by a group of MPs who had left the CHP, entered Turkish political history under the name of the Democratic Party (DP). In the years that followed, the Democratic Party would play a significant role in the country's governance and shape Turkey's democratisation process. This study, by examining the Democratic Party's founding process and the İzmir January Organisation, aims to identify the effects of the Deniz Gazinosu Incident—regarded as a major turning point in the party's rise to power—on Turkish political life.

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanları
Research and Publication Ethics Statements

Benzerlik Oranı <i>Similarity Rate</i>	Çalışmanın intihal.net tarafından gerçekleştirilen taramada benzerlik oranı %5 olarak tespit edilmiştir. <i>The similarity rate of the article performed by intihal.net was determined as 5%.</i>
Hakem Değerlendirmesi <i>Peer-Review Evaluation</i>	Bu çalışma Editör Kurulu tarafından belirlenen ve çalışma konusunda uzmanlığı bulunan 3 hakem tarafından çift yönlü kör hakemlik prensibiyle değerlendirilerek yayıma uygun görülmüştür. <i>This study has been evaluated by 3 referees determined by the Editorial Board and having expertise in the field of study with the principle of double-blind peer-reviewing and deemed suitable for publication.</i>
Tekrar Kullanım <i>Reuse</i>	Herhangi Bir Tezden Üretilmemiştir. <i>It is not derived from any thesis.</i>
Yapay Zekâ Kullanımı <i>Use of Artificial Intelligence</i>	Çalışmada hiçbir aşamada yapay zeka destekli bir kullanım yapılmamıştır. <i>AI was not used at any stage of the study..</i>
Katkı Oranı <i>Contributions</i>	Bu çalışma tek yazarlıdır. <i>This study is single-authored.</i>
Çıkar Çatışması <i>Conflict of Interest</i>	Yazar, çalışmada herhangi bir kurum, kuruluş veya kişiyle çıkar çatışması bulunmadığını beyan etmektedir. <i>The author declares that there is no conflict of interest with any institution, organization, or individual regarding this study.</i>
Destek/Teşekkür <i>Support/Acknowledgement</i>	Bu çalışma, herhangi bir kurum, kuruluş, proje veya kişi tarafından desteklenmemiştir. <i>This study received no support from any institution, organization, project, or individual.</i>
Etik Kurul Onayı <i>Ethics Committee Approval</i>	Etik Kurul onayına gerek bulunmamaktadır. <i>Ethics Committee approval is not required.</i>
Ölçek Kullanım İzni <i>Scale Use Permission</i>	Bu çalışmada ölçek kullanılmamıştır. <i>No scale was used in this study.</i>